

УДК 811.161.2'367.5

ГРОЗЯН Ніна Федорівна,кандидат філологічних наук, доцент, завідувач
кафедри української філології Кримського
інженерно-педагогічного університету
e-mail: n.f.grozyan@mail.ru**КРИТЕРІЇ І СПОСОБИ РОЗМЕЖУВАННЯ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ**

Статтю присвячено з'ясуванню критеріїв розрізнення членів речення в річищі сучасних наукових досліджень. Окреслено термінологічний інструментарій розмежування членів речення. Диференційовано критерії та способи розмежування членів речення, що стосуються теоретичного обґрунтування і методичних засад розрізнення структурно-семантичних компонентів. Серед критеріїв названо формальний (синтаксичні зв'язки) і семантичний (семантико-синтаксичні відношення). Основним засобом розмежування другорядних членів речення визначено ті відношення, у які вони вступають з іншими компонентами, тобто відношення між власне-членами речення (формально-синтаксичний аспект), синтаксемами (семантико-синтаксичний аспект), комунікатемами – компонентами, які переважно кваліфіковані як тема і рема (комунікативний аспект). Виокремлено способи розмежування другорядних членів речення з огляду на їхні структурні ознаки. Доведено, що весь комплекс критеріїв і способів розмежування мінімальних синтаксичних одиниць ґрунтується на їхніх диференційних класифікаційних ознаках. Зауважено, що під час розрізнення другорядних членів речення потрібно враховувати їхні кореляції з формально-синтаксичними, семантико-синтаксичними та комунікативними відповідниками.

Ключові слова: член речення; критерії розмежування членів речення; способи розрізнення членів речення; синтаксичний зв'язок; семантико-синтаксичні відношення.

Постановка проблеми. Речення часто містять компоненти, що важко піддаються формалізації, а тому потребує уваги проблема визначення критеріїв розмежування синтаксичної ролі членів речення з огляду на їхню складну й досить розгалужену різноманітність засобів вираження.

Оскільки традиційне визначення членів речення ґрунтується на одночасному врахуванні їхніх формально-синтаксичних і семантико-синтаксичних ознак, це часто руйнує єдині виміри класифікації й веде до об'єднання в одному класифікаційному ряді неоднорядкових величин. Тому опрацювання критеріїв розмежування членів речення стало актуальним завданням сучасного мовознавства. Розв'язанню цієї проблеми сприяє кваліфікація речення як багатоаспектної синтаксичної одиниці. Вирізнення формально-синтаксичної та семантико-синтаксичної структур речення як окремих об'єктів вивчення зумовило також розрізнення двох рядів членів речення: формально-синтаксичних (власне членів речення, визначених на основі синтаксичних зв'язків) і семантико-синтаксичних (синтаксем), виокремлених на основі семантико-синтаксичних відношень [1, с. 74–77].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні в лінгвістиці виконано низку вагомих наукових студій, що презентують різні підходи до вивчення членів речення. Теоретичне осмислення формально-синтаксичної структури речення представлено в працях В. В. Бабайцевої [2], В. А. Белашапкової [3], І. Р. Вихованця [1; 4], Н. В. Гуйванюк [5], А. П. Загнітка [6], Н. Л. Іваницької [7], М. В. Мірченка [8], К. Ф. Шульжука [9] та ін. Проблеми мінімальної семантико-синтаксичної одиниці досліджували І. Р. Вихованець [4], К. Г. Городенська [10], А. П. Загнітко [6], Г. О. Золотова [11], О. В. Кульбабська [12], О. Г. Межов [13] та ін., комунікативний аспект – М. О. Вінтонів [14] та ін.

Попри таку потужну наукову заповнюваність, питання розрізнення членів речення остаточно не розв'язане, оскільки на кожному етапі наукового пізнання з'являються нові аспекти їхнього аналізу. Актуальність теми увиразнює наявність різноманітних, нерідко

протилежних, концепцій і підходів, що стосуються місця аналізованих компонентів серед інших синтаксичних одиниць, визначення диференційних ознак членів речення, їхньої типології та формальної, семантичної і комунікативної диференціації.

Мета статті – з'ясувати критерії і способи розмежування другорядних членів речення в річищі сучасних наукових досліджень. Досягненню поставленої мети сприятиме реалізація таких **завдань**: окреслити термінологічний інструментарій розмежування членів речення; диференціювати критерії та способи розмежування членів речення, що стосуються теоретичного обґрунтування і методичних засад розрізнення мінімальних синтаксичних одиниць; довести, що весь комплекс критеріїв і способів розмежування другорядних членів речення ґрунтується на їхніх диференційних класифікаційних ознаках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Члени речення постають своєрідними конденсаторами, що дають змогу доповнити раніше виявлені ознаки складників речення новими властивостями, побаченими й описаними під іншим кутом зору, в аспекті нових синтаксичних напрямів [2, с. 32]. Погоджуємося з В. В. Бабайцевою, що члени речення – це фокус, який збирає все, а тому глибоке їх вивчення передбачає врахування всіх аспектів речення [2, с. 31].

Немає єдиної думки стосовно термінологічного інструментарію, що стосується розмежування членів речення. У лінгвістичних працях використовують лексеми «критерії», «фактори», «принципи», «прийоми», «способи», «засоби» [7, с. 74–77]. Дослідники називають низку особливостей, які потрібно враховувати для кваліфікації другорядних членів речення: 1) семантико-синтаксичні функції структурно-семантичного компонента; 2) входження / невходження до номінативного мінімуму речення; 3) морфологічне вираження другорядного члена речення і граматичні засоби зв'язку з опорним словом; 4) синтаксична роль; 5) лексичне значення опорного і залежного членів речення; 6) позиційна закріпленість / незакріпленість під час актуального членування речення; 7) співвідношення з відповідним компонентом семантико-синтаксичної структури речення [6, с. 494; 9, с. 86].

Труднощі класифікації членів речення пов'язані з низкою обставин: 1) невизначеністю об'єкта класифікації (члени предикативної одиниці, члени речення, словоформи у їх співвідношенні з іншими компонентами); 2) можливістю різних принципів класифікації (характер відношень, форма вираження, структурна роль); 3) наявністю багатьох чинників розрізнення членів речення (морфологічна форма, лексичне наповнення, порядок слів) [15, с. 48–49].

Один із принципів розмежування членів речення, зауважує Н. Л. Іваницька, ґрунтується на узагальненні. Узагальнювальні слова можуть слугувати відповідними замінниками членів речення, особливо там, де члени речення мають різнорідне морфологічне оформлення й частина з них становить труднощі під час аналізу. Є кілька типів узагальнювальних слів: питальні (*як? звідки? куди? який? де? коли? чому* та ін.), вказівні (*так, звідти, туди, там, тоді* тощо), заперечні (*ніяк, нікуди, ніде, ніколи* та ін.) [7, с. 75].

Визначальним чинником класифікації членів речення, на думку О. А. Дубової, є їхнє відношення до вираження основної граматичної ознаки речення – предикативності – і типу зв'язку. Наприклад, власне означальне синтаксичне значення відповідає значенню позачасової ознаки предмета, тобто називає первинну ознаку, а обставинно-означальне – відповідає значенню ознаки предикативної і називає вторинну, ситуативно зумовлену ознаку [16, с. 25].

Уважаємо за доцільне розрізняти критерії та способи розмежування членів речення, що стосуються теоретичного обґрунтування й методичних засад розрізнення членів речення. Критеріями їхньої диференціації є формальний і семантичний, що, однак, не знімає в

багатьох випадках дискусійних питань щодо кваліфікації членів речення. Залучення інших критеріїв (логічного, психологічного, комунікативного) узагалі призводить до руйнування усталеної системи членів речення, оскільки на першому плані постають інші вимоги до головних і другорядних членів (наприклад, згідно з психологічним критерієм, у висловленні перше уявлення належить підметові, друге – присудковій, а на першому місці в реченні стоїть, наприклад, детермінант). Застосування подібних критеріїв потребує додавання нової термінології до теорії членів речення [17, с. 663–664].

Маркерами категорії членів речення слугують синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення. Типологія синтаксичного зв'язку в структурі речення має вирішальне значення щодо категорії членів речення та способів їх виокремлення. Однак другорядні члени не можна диференціювати за синтаксичним зв'язком, оскільки названий формальний критерій слугує засобом розрізнення не окремих членів речення, а двох узагальнених груп – головних і другорядних членів речення [18, с. 49].

Основним критерієм визначення й розмежування другорядних членів речення є ті відношення, у які вони вступають з іншими компонентами, тобто відношення між власне-членами речення (формально-синтаксичний аспект), синтаксемами (семантико-синтаксичний аспект), комунікатемами – компонентами, які переважно кваліфіковані як тема і рема (комунікативний аспект).

Функція того чи того члена речення, його синтаксична суть зумовлена семантико-синтаксичними відношеннями з іншими компонентами та виявляється у зв'язку й тільки через зв'язок із ними. Водночас синтаксичні зв'язки реалізують функціонування слова (словосполучення) у реченні й тому є формальним засобом вираження семантико-синтаксичних відношень. З огляду на це, поняття семантико-синтаксичних відношень та синтаксичних зв'язків пов'язані між собою й у структурі простого речення паралельно існують як граматичний зміст і граматична форма члена речення [18, с. 50]. Змістом члена речення є граматичне значення, яке полягає в семантико-синтаксичних відношеннях членів речення й формально виявляється у синтаксичних зв'язках між ними. Погоджуємося з І. М. Арібжановою, що основним критерієм визначення та розрізнення членів речення, а значить основною його диференційною ознакою, є граматичне значення: визначити член речення – означає встановити, у яких відношеннях перебуває він з іншими компонентами [18, с. 55–56].

Грамматичність членів речення, як стверджує Н. Л. Іваницька, мотивована ще й деякими ознаками морфологічного плану, які, безперечно, треба враховувати. Зокрема, «непрямий відмінок іменника є типовою формою додатка, кожен прикметник, пов'язаний безпосередньо з іменником, є означенням, а прислівник чи дієприслівник, що вступає в синтаксичний зв'язок прилягання з дієсловом, виконує в реченні синтаксичну роль обставини» [7, с. 69].

Практичне визначення членів речення ґрунтується на основі комплексу семантичних та формальних ознак, з огляду на комунікативне призначення речення й окремих його частин [Там само, с. 78]. Способами розмежування другорядних членів (тобто практичними прийомами розрізнення) з огляду на їхні диференційні структурні ознаки є:

- 1) значеннєві запитання, спрямовані на відображення семантико-синтаксичного статусу другорядного члена речення;
- 2) морфологічне вираження структурно-семантичного компонента;
- 3) супідрядні зв'язки між другорядними членами речення як показник однорідності їхнього семантико-синтаксичного статусу;
- 4) урахування особливостей категорійної семантики головного слова;
- 5) можливість синонімічної заміни одних словосполучень іншими (*КОЛОСОК жита – житній колосок*);

б) урахування реального відчуття просторових відношень, місця розташування чого-небудь і, з огляду на це, поступової втрати іменником власної категорійної семантики (*За вікном розвиднялося*);

7) урахування лексичного значення головного і залежних слів [6, с. 494].

Весь комплекс критеріїв і способів розмежування другорядних членів речення ґрунтується на їхніх диференційних класифікаційних ознаках (див. табл. 1). Класифікаційними ознаками другорядних членів речення (*класифікаційний* – стосується *класифікації* у 2 значенні як системи розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями) [19, с. 432]) логічно вважати такі: 1) роль у формально-синтаксичній структурі речення; 2) кореляція із власне-членами речення; 3) засоби вираження; 4) позиція у формально-синтаксичній структурі речення; 5) різновид синтаксичного зв'язку; 6) співвідношення із синтаксемами; 7) різновид семантико-синтаксичних відношень; 8) позиційна закріпленість при актуальному членуванні, співвідношення з комунікатами.

Таблиця 1

Класифікаційні ознаки другорядних членів речення

Додаток	Означення	Обставина
1) належить до формально-синтаксичної структури речення як його другорядний член;	1) належить до формально-синтаксичної структури речення як його другорядний член;	1) належить до формально-синтаксичної структури речення як його другорядний член;
2) корелює з прислівним керованим другорядним членом речення, зрідка – з об'єктивним детермінантом;	2) корелює з прислівним узгодженим членом речення (у типовому вияві), прислівним прилеглим членом речення та з корелятом;	2) корелює з детермінантними членами речення (фоновими локативним та темпоральним; із детермінантами зумовленості (причинним, цільовим, умовним, допустовим); детермінантом із характеризувальним значенням (атрибутивним, уточнення / обмеження; порівняння; сукупності / роздільності); із прислівним прилеглим членом речення з кількісним та просторовим значеннями;
3) у типових випадках виражений іменником, займенником;	3) у типових випадках виражене прикметником, числівником, займенником, дієприкметником;	3) виражена прислівником, інфінітивом, відмінковими та прийменниково-відмінковими формами іменників;

Додаток	Означення	Обставина
4) у типовому вияві розташований після опорного слова (дієслова, прикметника, дієприкметника, віддієслівного іменника);	4) у типовому вияві розташований перед опорним словом (іменником, займенником);	4) у типовому вияві розташований у постпозиції щодо опорного слова (дієслова, прикметника, дієприкметника), а також у препозиції;
5) поєднується з опорним словом підрядним прислівним синтаксичним зв'язком у формі керування;	5) поєднується з опорним словом підрядним прислівним синтаксичним зв'язком у формі узгодження або кореляції;	5) поєднується з опорним словом підрядним прислівним синтаксичним зв'язком у формі прилягання;
6) у семантико-синтаксичній структурі речення співвідноситься із субстанціальними об'єктною, суб'єктною, адресатною, інструментальною синтаксемами;	6) у семантико-синтаксичній структурі речення співвідноситься із вторинною предикатною атрибутивною синтаксемою, субстанціальною суб'єктною синтаксемою;	6) у семантико-синтаксичній структурі речення співвідноситься із субстанціальною локативною синтаксемою, вторинними предикатними синтаксемами часу, причини, умови, допусту, порівняння; із вторинною предикатною атрибутивною синтаксемою;
7) виражає об'єктні семантико-синтаксичні відношення;	7) виражає означальні семантико-синтаксичні відношення;	7) виражає обставинні семантико-синтаксичні відношення;
8) не виявляє позиційної закріпленості при актуальному членуванні речення, може бути темою або ремою.	8) не виявляє позиційної закріпленості при актуальному членуванні речення, може бути темою або ремою.	8) не виявляє позиційної закріпленості при актуальному членуванні речення, може бути темою або ремою.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, розрізнення критеріїв та способів розмежування членів речення стосується теоретичного обґрунтування і методичних засад розрізнення членів речення. Основним критерієм диференціації другорядних членів речення слугують відношення між власне-членами речення, синтаксемами та комунікатемами. Формальним засобом вираження семантико-синтаксичних відношень є синтаксичний зв'язок, який реалізує функціонування синтаксичних одиниць. Способами розмежування другорядних членів речення з огляду на їхні диференційні структурні ознаки є: значеннєві запитання, морфологічне вираження структурно-семантичного компонента; супідрядні зв'язки між другорядними членами речення; можливість синонімічної заміни одних словосполучень

іншими; урахування особливостей категорійної семантики головного слова, реального відчуття просторових відношень та лексичного значення головного і залежних слів. Для визначення критеріїв розмежування мінімальних синтаксичних одиниць потрібно враховувати кореляції традиційних другорядних членів речення з їхніми формально-синтаксичними, семантико-синтаксичними та комунікативними відповідниками. Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в наповненні конкретним мовним матеріалом теоретичних і методичних засад розрізнення членів речення.

Список використаної літератури

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
2. Бабайцева В. В. Система членов предложения в современном русском языке / В. В. Бабайцева. – М. : Просвещение, 1988. – 159 с.
3. Белошапкова В. А. Современный русский язык : Синтаксис / В. А. Белошапкова. – М. : Высшая школа, 1977. – 248 с.
4. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови : монографія / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – 222 с.
5. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць : монографія / Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 1999. – 336 с.
6. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А. П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. – 992 с.
7. Іваницька Н. Л. Теоретичний синтаксис української мови. Частина перша / Н. Л. Іваницька. – Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. – 169 с.
8. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : монографія / М. В. Мірченко. – Вид. 2-ге, переробл. – Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2004. – 393 с.
9. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник / К. Ф. Шульжук. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 408 с.
10. Городенська К. Г. Деривація синтаксичних одиниць : монографія / К. Г. Городенська. – К. : Наук. думка, 1991. – 192 с.
11. Золотова Г. А. Синтаксический словарь. Репертуар элементарных единиц русского синтаксиса / Г. А. Золотова. – М. : Наука, 1988. – 440 с.
12. Кульбабська О. В. Вторинна предикація у простому реченні : монографія / О. В. Кульбабська. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2011. – 672 с.
13. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць : монографія / О. Г. Межов. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 464 с.
14. Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви : монографія / М. О. Вінтонів. – Донецьк : Донецький нац. ун-т, 2013. – 327 с.
15. Сиротинина О. Б. Лекции по синтаксису русского языка / О. Б. Сиротинина. – М. : Высшая школа, 1980. – 141 с.
16. Дубова О. А. Другорядні члени речення з синкретичними означально-обставинними ознаками / О. А. Дубова // Мовознавство. – 1989. – № 6. – С. 64–69.
17. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
18. Арібжанова І. Зміст і форма члена речення / Ірина Арібжанова // Українське мовознавство. – 2010. – № 40. – С. 48–56.
19. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.

References

1. Vykhovanets, I. R. (1993). *Grammar of the Ukrainian language. Syntax: a text-book*. Kyiv: Lybid (in Ukr.)
2. Babaitseva V. V. (1988). *The system of sentence parts in the contemporary Russian language*. Moscow: Education (in Russ.)
3. Beloshapkova, V. A. (1977). *The contemporary Russian language: Syntax*. Moscow: High School (in Russ.)
4. Vykhovanets, I. R. (1992). *Essays in functional syntax of the Ukrainian language : a monograph*. Kyiv : Scientific thought (in Ukr.)
5. Huivaniuk, N. V. (1999). *Formal-semantic relations in the system of syntactic units: a monograph*. Chernivtsi: Ruta (in Ukr.)
6. Zahnitko, A. P. (2011). *Theoretical grammar of the contemporary Ukrainian language. Morphology. Syntax*. Donetsk : Ltd. «ICC «BAU» (in Ukr.)

7. Ivanytska, N. L. (2002). *Theoretical syntax of the Ukrainian language*. Part one. Vinnytsia: VSPU named after M. Kotsiubynskyi (in Ukr.)
8. Mirchenko, M. V. (2004). *The structure of syntactic categories: a monograph*. Lutsk : Publishing house «Vezha» VSU named after Lesia Ukrainka (in Ukr.)
9. Shulzhuk, K. F. (2004). *Syntax of the Ukrainian language: a text-book*. Kyiv: Publishing center «Academia» (in Ukr.)
10. Horodenska, K. H. (1991). *Derivation of syntactic units: a monograph*. Kyiv : Scientific thought (in Ukr.)
11. Zolotova, G. A. *Синтаксический словарь. Repertory of elementary units of Russian syntax*. Moscow : Science (in Russ.)
12. Kulbabska, O. V. (2011). *Secondary predication in a simple sentence: a monograph*. Chernivtsi: Chernivtsi national university (in Ukr.)
13. Mezhov, O. H. (2012). *Typology of minimal semantic-syntactic units: a monograph*. Lutsk: Volyn national university named after Lesia Ukrainka (in Ukr.)
14. Vintoniv, M. O. (2013). *Actual division of a sentence and a text: formal and functional demonstrations: a monograph*. Donetsk: Donetsk national university (in Ukr.)
15. Sirotinina, O. B. (1980). *Lectures on syntax of the Russian language*. Moscow: High School (in Russ.)
16. Dubova, O. A. (1989). Secondary parts of a sentence with syncretic features of attribute and adverbial modifier. *Movoznavstvo (Linguistics)*, 6, 64–69 (in Ukr.)
17. Selivanova, O. (2006). *Contemporary linguistics: terminological encyclopedia*. Poltava: Dovkillia-K (in Russ.)
18. Aribzhanova, I. (2010). Form and content of a sentence part. *Ukrainske movoznavstvo (Ukrainian linguistics)*, 40, 48–56 (in Ukr.)
19. *Large explanatory dictionary of the contemporary Ukrainian language* (2003) / [compiler and chief editor V. T. Busel]. Kyiv; Irpin : VTF «Perun» (in Ukr.)

GROZIAN Nina Fedorivna,

Candidate of Philology, Associate Professor, Chair of Ukrainian Studies, Crimean Engineering and Pedagogical University

e-mail: n.f.grozyan@mail.ru

CRITERIA AND WAYS OF DIFFERENTIATION OF PARTS OF A SENTENCE

Abstract. Introduction. *The attention is to be paid to the problem of determining the criteria and ways of differentiation of a syntactic role of sentence parts because of their complicated and rather wide diversity of expression. Relevance of a topic shows the availability of numerous, quite often opposite, concepts and approaches, which concern the place of analyzed components among other syntactic units, the definition of differentiated features of sentence parts, their typology and formal, semantic and communicative differentiation.*

The purpose of the paper is to find out criteria and ways of the differentiation of sentence parts in a great number of researches.

Results. *A terminological tool of the differentiation of sentence parts was presented in the paper. Criteria and ways of the differentiation of sentence parts, concerning theoretical explanation and methodological grounds of the differentiation of structural-semantic components, were suggested. Formal (syntactic links) and semantic (semantic-syntactic relations) criteria were mentioned. The major way of the differentiation of secondary parts of a sentence is the relation which they have with other components, that is, the relation between: sentence parts themselves (formal-syntactic aspect), syntaxemes (semantic-syntactic aspect), communicemes – components which are classified as topics and comments (communicative aspect). The ways of the differentiation of secondary parts of a sentence in view of their structural characteristics were emphasized. It has been proved that the whole complex of criteria and ways of the differentiation of minimal syntactic units is based on their differentiated classification features. It has been stated that when differentiating sentence parts it is necessary to take into consideration their correlation with formal-syntactic, semantic-syntactic and communicative matches.*

Originality. *The originality of this research consists in describing a terminological tool of the differentiation of sentence parts; the differentiation of the criteria and ways of the distinction of sentence parts, concerning theoretical explanation and methodological grounds of the differentiation of minimal syntactic units; in explaining the dependence of criteria and ways of the differentiation of secondary parts of a sentence on their classification features.*

Conclusion. *The conclusion has been made that the differentiation of criteria and ways of the distinction of sentence parts concerns theoretical explanation and methodological principles of sentence part differing. Relations between sentence parts themselves, syntaxemes and*

communicatemes serves as the main criteria of the differentiation of minimal syntactic units. A syntactic link is a formal means of the expression of semantic-syntactic relations which ensures the functioning of syntactic units. The ways of the distinction of secondary sentence parts in view of their differentiated structural features are: semantic questions, morphological expression; subordinate links between structural-semantic components; a possibility of synonymic substitution of some word phrases for others; the consideration of peculiarities of categorical semantics of a main word, true perception of spatial relations and a lexical meaning of a main word and subordinate ones. The determination of criteria differentiation of minimal syntactic units has to take into consideration correlations of traditional secondary sentence parts with their formal-syntactic, semantic-syntactic and communicative matches. The challenge of our further scientific search is in adding concrete linguistic material to theoretical and methodological principles of the differentiation of sentence parts.

Keywords: *part of a sentence; differentiation criteria of parts of a sentence; differentiation ways of parts of a sentence; syntactic link; semantic-syntactic relation.*

Надійшла до редакції 18.03.17

Прийнято до друку 14.04.17

УДК 811.133.1'367+811.161.2'367

ПАЛІЙ Василь Павлович,

кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри практики німецької та французької мов Рівненського державного гуманітарного університету vasilpaliy@ukr.net

ШЕВЧЕНКО Ольга Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри практики німецької та французької мов Рівненського державного гуманітарного університету

chernyakolala86@gmail.com

СИНТАКСИЧНЕ ВИРАЖЕННЯ БЕЗОСОБОВИХ КОНЦЕПТІВ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Теорія синтаксичних концептів, що виходить з когнітивної природи синтаксичних структур, дозволяє по-новому підійти до аналізу формальної і семантичної складової українських односкладних, двоскладних, і французьких двоскладних речень – висловлювань. Знаками синтаксичних концептів, представлених в семантичному просторі мови, слід вважати структурні схеми простого речення з фіксованими відносинами між компонентами в ролі суб'єктива і предикатива. Стаття присвячена аналізу та функціям у дискурсі безособових синтаксичних концептів різноструктурних мов, з врахуванням семантико-когнітивного підходу у процесі перекладу з французької на українську мову і з української на французьку.

Ключові слова: *синтаксис, концепт, безособовий зворот, семантика, сема.*

Постановка проблеми. У роботах з когнітивної лінгвістики основну увагу приділено лексичним концептам: лексеми і словосполучення досліджують як мовні знаки, які мають конкретне наповнення. Вивчення концептів, що репрезентованих синтаксичними засобами, також знайшло відображення в цілій низці робіт, що з'явилися останніми роками (В. И. Казаріна, М. М. Булініна, Е. И. Давидова, О. А. Селеменова, З. Р. Аглеєва, С. Е. Кузьміна, И. Н. Очирова та ін.).